

Szülike és én

En:
Mesélj Anyám-Angyalom!
Mondd el, miért nem tanítottak meg az életre, a boldogságra? Hozzám mindig késve érkezik az öröm, már azt sem hiszem, ha boldog vagyok, hogy boldog vagyok, dehogyan merném elhinni. Mesélj, mert meggyőztasz!

Anyám:
A valóságot mondom. Érdekel ez egyáltalán? Belefáradtam már az életbe. Inkább csak vidámságokat beszéljünk, minnek régódjunk a múltunkon, ünnepejünk meg, hogy megint találkoztunk. Megteritem öreg asztalomat, egyél, igyál, pihenjél, elfáradhatál az utadon. Nálam nincs ház, a kicsi dolgoknak van csupán értelme, nem hiányzik a luxusholmi, a pénzfalokat sem szeretem. Kicsire csavartam az igényeimet és megbékéltem, magammal csak a koporsóm viszem és a koszorúkat. A pénzimádattal felfalja az embert, a szegények közösségét.

Mindig féltem, ha nálad jártam, ott vagyok a drága unokáimmal, bajt csinálók a gáznál, és felrobbanunk, de soha még az olajkályhához sem nyúltam. Mire vetemedek vén fejemmel? Rakosgatom a nyugdíjat. Megrendeltem a sírköveket, a modern fejfát. Villanykályhát, televíziót vásároltam. Ma a csitri lányok is flancoskodnak, naponként cserélik ruhájukat, olyan cipőket koptatnak, mint az álom. Fényesen élnek, hogy belebolondulni. A fiúknak meg már a motor is semmi.

Mit mesélhetnék az életemről? Nem értik meg nem is akarják. Egyedül maradtam öregsemre, és megint az a dolgom, igazságosan osszam el a szeretetet közöttetek. Az sem kicsiség.

Az élet úgyis hamar elmúlik, nem sirathatjuk hát folyton. Úgy kell elfogadni, ahogyan van. A fürdőszoba téged kicserélt, de ez a viskó, ahonnan elrepültél, sohasem bántott.

En:
Szülém-Szülikém! Hallgatlak és nézlek. Valahányszor rád gondolkodom, az üres tanyák, a félrecsúszott nádtetők jutnak az eszembe. Rettenetesen sok alázattal éltem, mindenkinél előre köszönve. Húsdot parázson süttöttük a megmaradásunkért. Add kölcsön az életedet, vállalhassam, mert csak így lehetek boldog.

Anyám:
Az idő elfeledtetni az én életemet. Az a legnagyobb úr, a legnagyobb hatalom és megcsúfolja küzdéseimet, koplalásaimat. Sorolhatnám árvaságom megható történetét, néktek már semmiképpen sem jelentheti azt, amit a számomra, el se képzelhetitek. A kulturált gyerek szegényi szegény szülőjét, akkor is, ha nem lop és nem güzül, vagy betegeskedik. Az élet nehéz, próbáltam eleget, de megértés, szeretet nélkül elviselhetetlen.

Vizet hordtam a gazdaasszonyoknak, szilvát szedhettem a falól és tizenkét évesen államtan pszichológus. Jó sorsom lett, sokat ehettem és csak a gyerekekkel kellett játszani. Summának szegődtem, az uradalom istállójában rúghattam a szalmát, földjeim meg gürcölhettem a fiatalaságot. Megismertem apádat és összekerültünk, két tányér, két villa, egy kenyér és kiló szalonna hozomány. Eltűnt, és nagy hitet tápláltunk a jövő iránt. Aratást vállaltunk tizedébe, vertem a markot, harmados tengerit fogtunk és nem jutottunk se előre, se hátra.

A garasokat egymásra raktam. Jó táltóslóként húztam a sorsomat, elteltem a hideg téstalevesekkel, piacoltam a pengőkért, és végre egy olcsó árverésen fedél került a fejünk fölé.

Téged nagyon sajnáltalak. Hajnalok hajnalán zöld lódenkabátot lóktam rád, fatalpú cipőben sorakozhattál a bolt előtt, a jegyre mért kenyérért. Bar-na, ragacsos veknit adott a pék, két falányit. Jófejú, tehetséges gyerekek voltak, tudásra termett, a fiúk közül a legidősebb, de a megélhetésünk kikölpömpolt a sovány földekre.

Testvéreid is kocsira parancsoltam. Utazott a bolond család eltörődött szekerükön, zsugorodott életünkben. Didergettünk a hűvösben, ázott verebék bújunk a lópokróc szúrós szagába, gyűlölködve a sokat ehetőkre, sokat alhatókra. Annyi hátramoszdítómmal nem érhettem utól a világot. Talpravaló asszonyként születtem, mégis megfogott a sorsom. Édes pulyaim közül legalább egyet taníthatnánk, gondoltam, de jólakatni sem tudtalak bennetek.

Az a nyár megölt, a fényes, fehér napok, az aszaló hőség. Parázslottak a földék. Aszály verte a lekonyult búzát, rozsdavörösré égtek a mezők, a fák hirtelen megöregedtek és kopaszodtak. Törpe kalászkok születtek. Arattunk, megállás, beszéd nélkül. Markot vertem, kötelnek valót csavartam. Bóklászatok köröttem. Segítettél, bekötöttem a kékvetet. Verejtékünk szaga végül is elvadtított a szegénység-ből. Mindig sokat kellett vállalnom, bírnom. Akkor is mosolyogva, gyorsan bekötöttem a kékvetet helyetted, szusszanj legalább, ne roppanj meg a korai teher alatt. Hiába hazudtad, hogy könnyű, szeretted csinálni, látam jól, vágóhídra vonszoltalak a mi sorsunkkal, de se érted, se ellened többet nem tehettem.

Főztem galuskát, ne vesszünk éhen. Fél fogunkra kevés volt. Elosztottam a tányérotokba, magamnak kikapartam a lábost alját. Apád vadul káromkodott, hogy egyek, mert kell az erő, felbukok, és kivel arat le, nem tudom elosztani? A semmit mértem hétfelé.

En:
Szülém Édes! Miért nem lakhattam jól az életben? Nem tudom máig, mi az elég, felfalnam a világot. Kipróbáltam, de nem lettem boldogabb. A szegénységet elosztottuk igazul, azért kísért a fénye, árnyéka. A teli bődönből meg nem egyformán részesülünk.

Anyám:
Mindannyis már szétrágot-beli éhezők, csak beosztóbbak, szűkösködők. Ok se erre vetették a párnájukat valamikor. Új kór pusztít. Öldös a magány, a közönység, a vénség féjelme, a meg nem értés. Miért kell az embernek végül egyedül maradnia? Amikor már nőtettek, azt hittem, könnyebb lesz, keresetekkel megsegítetek, de magatokra költöttetek. Elfelejtettetek ugye, ha ettem, félbehagytam, mert öten lógtatok a szoknyámon. Egyikötök sírt, másikatok bepisilt, legjobb álmomból is felébresztettetek. Szalmával tüzeltem, rossz rongyokkal, forraltam a tejet, hajtogattam a pernyéket, lisztet pergeltem és azzal hintettem be a popsitokat. Akkor fértünk el az egyetlen szobában, ha lefektünk. Többet adhattam volna? Az életek akkora luxusajándék, amit talán meg sem érdemeltek.

Ünnepeken egy fogás főtt, a laktató, ragadós galuska, nagy ritkán fél kiló hús a mézszársék-ből, hét éhes száznak. Kettőtök-re jutott egy zomancozott tányér, alumínium kanalkával. Ne engem okoljatok a múltért, az élet volt hozzánk mostoha.

Megfizetni ki tudná az anyák jutalmát?

Kifogástalan, jó gyerekeim vagytok. Az unokáim bitorban bársonyban, nincs foltos ruhájuk, gyenge kosztjuk, a zsiroskenyeret immel-ammal eszik. A keserveimet el se hiszik. A háromszobás házak sem jók, a vi-kendházhoz már repülő kell, az autót elúnták, a munkásember mellett meg az orrukak finto-ritják. Egyetlen vidám szilveszterem sem lehetett, puccoskodott a falu, lázas készülődésből azt hittem, az igazi boldogság. Szerettem volna táncolni, pezsgőt inni, egy éjszakára elfeledkezni nyomorúságaimról, de sohasem sikeredett. Hogy lehet gyereket annyira szeretni, mint ahogyan én imádlak benneteket?

Vénségemre tudom; az igazi szerelmet a szegénység sem tudja megölni, mert legszebb szerelem a gyerek.

A legkisebb húgod születését szegyeltem, a legyen, ne le-

gyen jézuskát. Vén gólyaként kelepeltém, s elkövettem mindent, hogy elmenjen tőlem az öröm, az élet. Leugrottam a padlásról. Megemeltém a szekrényt. Forró, sós vízben ültem. Magamba kaparasztram. Nem lett foganatja, makacs pulyám irtalmatlanul ragaszkodott a világhoz. Az ember esendő, maga csinálja a kiszolgáltatottságát.

Gazdagszag fojtogat bennünket. Könnyű pénz keresni, néha a főlopósnak kezét is csokol-nak. Ki jár ma biciklin? Az autót imádják, fóliába csavarják, szőnyegeket tesznek a kerekéi alá, fel ne fázson. A gyerekeket azon hordják az iskolába. Játékszo-bákat csinálnak, háborúdival, fegyverekkel, a táskákat teigyo-pószólik sült tésztával, kolbász-szal, szalámmal. Selyemruhában feszítenek és a jóléttől irigyked-nek egymásra. Versengve puc-coskodnak, és kövér kölykeikre csak uborkával a kézben néz-hetek, mert elcsapja a gyomro-mat. A nevüket meg ki nem mondhatom, eltőri a nyelvemet, honnan a csodából szedik a Krisztiánokat, Andreákat... Be-terítik alájuk a pelenkát szüle-téskor és holtuk napjáig élvez-hetik. Hová visz ez? Már a kutyáknak is sírkövet ácsolnak.

Egyiknek nagyon jó, a másik is megél. Minek úgy mérni a ja-vakból, hogy teher legyek? Az én sorsom nincs kiközmetikázva. Hajnalban megébredek, indulok a rossz, csatogó biciklin, csalant, füvet szedni. Cipelem, güzülöm a jószágoknak. Még a rendőrök is nevetnek. Szórtam a dudvát és lámpám nincsen. Megállítottak, szereltesek fel és jelentkezek az őrsön! Az vagyonokba kerül-ne. Gondoltam, fog meg az eszem, a nyugdíjból nem evickélhetek, kolompot kötöttem a kormányra, és elmondtam a litániámat az őregségért, míg megésett rajtam a szívük.

Egy bánt már halálomig, hogy hat testvéredet felfalta a szegénység.

En:
Anyám, életre hozom! A szülés még nem nevelés.

Anyám:
Amikor már nem állhattam virdítasotokat, becsaptam rátk az ajtót; dögöljete meg rakásra. Pedig mindannyiszor a szívemet szaggatta betegségetek. Az anya szeretete jobb egy orvosnál. Min-dig attól féltem, nyomorék gyerekeket hozok a világra, nyom-mott fejűeket. Sohasem futotta, hogy orvos delegeessen.

Néktek adtam az én csoda-pénzeimet. Megtört az élet, el-fáradnak az anyák is. A múltam olyan verem, ami eltemetett. Emlékezhetsz a kamránkra, dűlede-zik a fala, elzárt előlünk zsirt, lisztet, cukrot, szalonnát, kipor-ciózta a falatokat. Girhes létün-kön zsugorisággal akartunk ki-fogni, egyenlők lenni a jobbmó-duakkal. Hitványan éltünk, bün-tetett a történelem. Nem panaszkodtam és nem lázadoztam a sorsom ellen. Azt hittem, más-nak sem könnyebb, az adó, a beszolgáltatás, a két ló etetése megfosztott maradék erőmtől, amit ti véletlenül meghagytatok.

Túrtem. Már semmire sem em-lékszel? Araszolgattunk előre-hátra, mint a férgek. Ez volt a létünk jó ideig. Küzdelem, hogy a mába érjünk.

Szeresetek hát! Gyertek öreg asztalomhoz, küldözgessétek le-veleiteket! Osszuk meg az örö-münket, amíg a szívünk dobog!

SZ. LUKÁCS IMRE

Böngésző

Periklész kora címmel jelent meg a Gyorsuló idő sorozatban Szabó Árpádnak egy először 1942-ben napvilágot látott köny-ve. A jelenlegi mégis más, mint az első kiadás, hiszen most már nyilvánvalóbbá tette a szerző azokat az utalásokat, amelyek a háborús évek szelleme miatt ak-kor csak burkolt formában jut-hattak érvényre. Az 1942-es ki-adást a Parthenon, vagyis a Klasszikus Műveltség Barátai Egyesülete gondozta, melynek tagjai — Kerényi Károly, Tren-csényi-Waldapfel Imre és mások — olyan kor humanizmusát tár-lák föl az olvasó előtt, amelynek értékrendjét méltán szegezhet-te szembe az egyre inkább tért hódító, sőt már-már tombolásba csapó barbárság igézetével. Sza-bó Árpád is annak a filológus-ko-lának a tanítványa, melynek előbb mesterei nem az élettől elszakadt tudományosság mellet-érteltek, hanem minden korból gyekeztek azt kihámozni, ami az író, a tudós jelenére vonatkoz-tatva is fontos lehet, ami filológiai jelentőségén túlnőve időszzerű le-het minden olvasó számára. Ma, amikor az antik műveltségnek olyan jelentős forrásai szűnnek meg, mint a középkori görög-és latinítás, különösen szá-mottevő egy ilyen olvasmányos tanító könyv ismételt megjelente-lése. A sorozat- és kötet cím egy-szersmind azt is jelzi, hogy a gyorsuló idő nem feltétlenül je-lenti a látszólagos mával fog-lalkozó művek felszínese kultu-rát. (Magvető, 1977.)

Egyik fiatal szocialista váro-sunk történeti múltjának állít emléket Visy Zsolt, a dunajvárosi múzeum régészigazgatója. *Intercisa* című könyvecskéjében a római limesvonalon fekvő ha-ár város alapítását mondja el, a késő római kori pusztulásig. In-nét tudhatjuk meg, hogy hogy létek a tábor építő római csapat-estek, milyen kapcsolatban volt a település más pannóniai váro-sokkal, sőt Európán kívüli or-szágokkal is. A római kori Duna-újváros kutatástörténetéről is iz-galmas értesüléseket szerezh-eünk a könyvből. A romjaiban még a középkor folyamán is álló Intercisa helyét a török uralom után felvidéki jobbágycsaládok népesítették be, akik szokásos építkezésüknek megfelelően a hiányzó köveket az egykori cast-rum falainak bontásával pótol-ták. Ezzel szerencsére nem okoz-tak olyan nagy kárt, mint azok a múlt századi kincskeresők, akik rablásataikkal számos sír anyagát dúlták föl és pusztított-ták, herdálták el. Különösen fi-gyelemre méltó az a támogatás — írja Visy Zsolt —, amellyel a városi tanács és a Dunai Vasmű-sieteti a város terjeszkedése mi-att veszélybe került múlt emlé-keinek megmentésére. „Mindez pregnáns bizonyítéka annak,

hogy egy ilyen hatalmas ipari al-kotás létesítése és a vele párho-zamosan épülő város kialakítása teljes összhangban lehet a múlt értékeinek feltárásával és bemu-latásával.” A kiadványt számos fotómelléklet és ábra teszi okosan látványos olvasmánnyá. (Corvina, 1977.)

Galeotto Marzio neve leválaszt-hatatlanul egybefonódott a ma-gyarországi humanizmus történe-tével. Nemcsak az köti őt a ma-gyar művelődéstörténehez, hogy éveken át a Mátyás-udvarban élő nagy számú külföldi tudósok egyike volt, akiknek bizony jól jött a bőkezű magyar király tá-mogatása; Galeotto művekkel igyekezett viszonzni az őt ért megbécsülést. *Mátyás királynak kiváló, bölcs, tréfás mondásairól és tetteiről szóló könyvében* olyan reneszánsz egyéniséget raj-zol meg Corvin Mátyásról, amely a nagyhírű hódító halála után is példaképpen állott az utókor előtt. Az anekdotaszerű gyűjte-ményben eleven frissességgel mu-tatja be Mátyás becsületet jelle-mét, nagylelkűségét, ügyességét, méltányosságát, „példátlan ideg-és akaraterejét, összpontosító ké-pességét”, és mégis szerteágazó fi-gyelmét”. A korban igen divatos fejedelmi tükör nagyszerű darab-ját vehetjük most kézbe ezzel az újonnan és ezúttal önálló kötet-ként kiadott munkával, amelyet értékes kódexeink, a korinák színes iniciáléi díszítenek. Galeo-tto munkája széles olvasóközön-ségnek nyújt szórakozást, szíve-sen ajánljuk gyermekeknek és felnőtteknek egyaránt. (Magyar Helikon, 1977.)

*Jaan Kross*t egy hozzánk ha-sonlóan kis nép, az észtek költő-jeként ismerhették meg a magyar olvasók. Mostani kisregénye, a *Négy monológ Szent György ür-ügyén* Michel Sittow, a világhírű tizenötödik-tizenhatodik századi tallinni születésű festőművész ha-zatéréséről és otthoni fogadtató-sáról ad képet. A Németalföldön iskolázott Sittow hazatértekor új szint és döbbenetes csúcst jelen-tett a szülőföldön élő és onnét ki sem mozduló piktorok számá-ra. Művészi esszéit bővít e téma kapcsán Kross kisregénye, érde-kes alkotáslelektani megfigyelé-sekkel fűszerezve a szöveg köz-ben található reprodukciók nyúj-totta élvezetet. Mesterien kelti életre a tizenhatodik századi észti művészt, mintegy önmagát lehelve a Sittow által képviselt alkotó ember figurájába. Kross műve is egy példa arra, hogyan kell és lehet kortársnak érezni a rég elporladt elődöket, miképpen kívánatos meghosszabbítani az ember „rövidre zárt” történelmi tudatát. A szép kiállítású könyv méltó helyet foglal el a Helikon-sorozat kötetei közt. (Magyar He-likon, 1977.)

TEGLÁSY IMRE

Lódi Ferenc

Szaladj el, menj...

A várakozás percei, az ólmok lehúznak; látod, véres inget hordok. Összeszakadtam hitben, nyárban, őszben s már búcsút intek neked, elmenőben.

Mi voltam én és mi lehettem volna? Átjáró pallód minden buktatóra: átjáróház, mely cugos, mint a pince (benne aranyban, annyi csak a kincse), és legmélyben — mintha énám várna — melled márványán málnásom — az árva.

Szaladj el, menj, még nem késélt el semmi: a boldogsággal ne tudj rosszba lenni. Keresd akárhol, rejtve él a drága. Feszülj meg érte, fekdj a halálra.

S ha onnan megtérsz szűzen, te, az élet, még szeretőd is leszek, attól félek.

Akárha tűzön égnék el e versben: káromkodik, ki veszt, aki veretlen. Csak szemem fényét hagyd meg feketében, attól szurok, hogy sokat voltam étlen, és szomjas is, mert italom is vagy már? S miért csak most, a tűnő alkonyatnál?

Miért, hogy mégis késlekedve jöttél? Lehetsz még nyár, vagy dermesztő, hideg tél? Úgy lehetsz minden: nem leszel már semmi, nem kellett volna soha észrevenni. Csak elmenni, mint megyünk vakon, némán. Szemed azóta féltve, váddal néz rám.